

Geir Lima

Universitetet i Sørøst-Norge

<https://orcid.org/0009-0003-1695-1003>

Konverbale konstruksjoner med presens partisipp i norsk

Converbal constructions with present participles in Norwegian

The aim of this article is to analyse the use of the present participle (*V-ende*) in Norwegian with regard to recent typological studies of converbs. Linguistic scientific literature in Norway has traditionally not considered the present participle a non-finite verb form. The article will show that the present participle in certain constructions in Norwegian can be interpreted as a non-finite verb form that mark adverbial subordination, and, according to existing classification criteria these present participle constructions may be defined as converbs or converb-like constructions. Examples from recent Norwegian fiction will show that it is possible to find such constructions in Norwegian written language. However, this type of construction has many limitations in Norwegian, and the present participle used as a non-finite verb form exists only for a very limited number of verbs.

Keywords: converbs, present participle, non-finite verb forms, subordinate clauses

Nøkkelord: konverb, presens partisipp, infinitte verb, adverbiale leddsetninger

1. Innledning

Formålet med denne artikkelen er å vurdere om bestemte konstruksjoner med presens partisipp (*V-ende*) i norsk kan ha likhetstrekk med kategorien *konverb* som i den senere tid har vært gjenstand for omfattende studier. Det vil bli tatt stilling til om bestemte konstruksjoner med *V-ende* i norsk kan klassifiseres som konverbale strukturer, det vil si som ikke-finitte verbformer med tilsvarende funksjon som adverbiale leddsetninger. Det vil bli vist til eksempler fra nyere norsk skjønnlitteratur for å illustrere bruken av slike verbformer i moderne norsk, og eksemplene vil bli analysert med tanke på å vurdere om disse verbformene kan sies å ha noe til felles med kategorien konverb. Artikkelen vil også presentere en systematisering av eksemplene for å vise hvilke bruksområder *V-ende* i de nevnte konstruksjonstypene kan ha i moderne norsk.

Presens partisipp i norsk er som regel definert som et adjektiv, riktignok med noen få unntak der partisippet blir definert som «verbalt» (Faarlund et al. 1997: 118–119, 468, 472, 532, 653–654; Western 1921: 368–371; Enger og Kristoffersen 2000: 85–86; Golden et al. 2008: 88–89; Lødrup 2016: 382). Lødrup begrenser disse unntakene til konstruksjoner der presens partisipp brukes sammen med verbene *bli*, *komme* og *ha* eller preposisjonen *med*. Faarlund et al. (1997: 472) nevner konstruksjonen med *bli/verte* som et eksempel på en «klarere verbal bruk av presens partisipp», men regner partisippene i setninger som *hun kom løpende inn gjennom døra* og *de fant henne sovende* som eksempler på adjektivisk bruk. Ifølge Golden et al. (2008: 88–89) kan presens partisipp i norsk fungere som adjektiv, adverb, substantiv eller hovedverb, i sistnevnte kategori sammen med verbene *bli* og *komme*. Enger og Kristoffersen (2000: 86) åpner for at presens partisipp ikke alltid kan regnes som et adjektiv: «Vårt syn er at en ikke kan si at presens partisipp bestandig er enten adjektiv eller verb; konteksten må tas med i betraktning». Når det gjelder svensk, viser Thurén (2008) at presens partisipp ofte kan brukes verbalt, og Kinn (2014) hevder at norske presens partisipp må ses på dels som adjektiv og dels som verb, og at man må skille mellom adjektivisk presens partisipp og verbalt presens partisipp: «Norske presens partisipp utgjør ikkje éin kategori, men minst to: adjektiv avleidde av verb og bøyingsformer av verb» (Kinn 2014: 65). Etter å ha lest Thurén (2008), Kinn (2014) og Lødrup (2016) revurderer Faarlund (2019) påstandene fra *Norsk referansegrammatikk* (1997) og innser at det er problematisk å utelukkende kategorisere presens partisipp som adjektiv, «since present participles also have some verbal properties in some of their current uses, such as taking verbal type complements or adjuncts» (Faarlund 2019: 61).

Bruken av presens partisipp i adverbiale (konverbale) konstruksjoner i norsk ser ikke ut til å ha vært analysert tidligere. Kinn (2014: 66–67) nevner at slike konstruksjoner finnes, men presiserer ikke om noen av eksemplene hans på verbal bruk av presens partisipp skal regnes som konstruksjoner som kan ha tilsvarende funksjon som adverbiale leddsetninger eller ikke. Askedal (1994: 265) nevner også at denne konstruksjonstypen finnes i norsk, og antar at den er svært sjelden, men uten å vise til noen eksempler: «participial clauses also very infrequently occur as the equivalent of adverbial clauses». På samme måte nevner også Killie (2006: 452) at denne konstruksjonstypen er mulig i norsk: «To be sure, converbs occur in Norwegian [...]. However, such uses are highly marked and 'literary'. They are also extremely rare» (jf. også Killie 2007: 152).

Artikkelen er strukturert på følgende måte: Del 2 presenterer definisjoner av noen sentrale betegnelser som brukes i teksten. Del 3 inneholder en kort presentasjon av konverb, med en oversikt over den internasjonale forskningshistorien som forbindes med denne kategorien. I del 4 vil bruken av *V-ende* i norsk bli analysert, særlig med tanke på å vurdere om *V-ende* kan ha tilsvarende funksjon som adverbiale leddsetninger. Del 5 inneholder en analyse av eksempler på slik bruk i nyere norsk skjønnlitteratur, mens del 6 er en oppsummering av artikkelen.

2. Definisjoner og betegnelser

Presens partisipp i norsk bokmål blir her omtalt som *V-ende* (med varianten *V-endes*). Presens partisipp kan oppfattes som en misvisende betegnelse siden partisippet ikke nødvendigvis uttrykker presens, men snarere samtidighet med det finitte verbet. På dansk brukes *nutids tillægsform* eller *samtids infinit* (Hansen og Heltoft 2011: 668). Togeby (2003: 20–21) bruker *gerundium* om den verbale formen og *praesens participium* om partisippet når det brukes som et adjektiv. Thurén (2008: 173–175) skiller mellom «(verbal) present participles and true adjectives ending in *-andel/-ende*». I norsk sammenheng skiller Kinn (2014) mellom adjektivisk og verbalt presens partisipp.

Denne artikkelen har som utgangspunkt at den infinitte og ubøyde verbformen i norsk som kan tenkes å ha tilsvarende funksjon som en adverbial leddsetning, er *V-ende*. Det er ikke umulig å se for seg at andre infinitte former som perfektum partisipp (supinum) og infinitiv også kunne tenkes å ha en slik funksjon. Vi skal se nærmere på noen eksempler med perfektum partisipp (supinum) i 3.5. Når det gjelder infinitivkonstruksjoner, forholder vi oss til definisjonene i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund et al. 1997: 994–1011) og *Norsk generativ syntaks* (Åfarli og Eide 2003: 159–180), som begge konkluderer med at infinitivsetninger er substantiviske setningstyper, og vi kommer ikke til å behandle infinitivkonstruksjoner i denne artikkelen.

Norsk referansegrammatikk (Faarlund et al. 1997: 468) regner ikke presens partisipp som en infinitt form av verbet, men som et adjektiv (med noen unntak). Andre skiller mellom *V-ende*-former som er adjektiv og *V-ende*-former som er infinitte bøyingsformer av verb (Thurén 2008; Kinn 2014; Togeby 2003). I denne artikkelen vil vi operere med et slikt skille, og vi regner altså med at *V-ende* i noen tilfeller kan regnes som en infinitt verbform. Kjærsgaard (2001: 189) skriver om *participale deverbaler* i dansk at de ikke utgjør en alminnelig ordklasse, men snarere en hybrid mellom ordklasser. Han skriver videre at *participale deverbaler* har «en slags hukommelse, som afspejler de for tilsvarende verber gældende restriktioner» (Kjærsgaard 2001: 189). I noen tilfeller kan et partisipp brukes både som *participalt deverbale* og som adjektiv, ifølge Kjærsgaard. Dette med å plassere partisippene i en av de etablerte ordklassene kan være problematisk, og noen lingvister argumenterer for at det bør opprettes en egen ordklasse for dem (jf. Teleman et al. 1999: bd. 2, 10–11; Kinn 2014: 90).

3. Konverb

3.1. Termens opprinnelse

Termen konverb ble første gang brukt av den finske lingvisten Gustaf John Ramstedt i 1902 (Haspelmath 1995: 46; Tikkanen 2008: 1112). Ramstedt brukte termen for å beskrive en bestemt verbalform i khalkha, et mongolsk språk, og mente at den gjeldende terminologien som ble brukt for europeiske språk ikke egnet seg i beskrivelsen av dette bestemte fenomenet. Han beskriver verbformer av denne typen slik:

Es sind solche halb verbale, halb nominale formen des verbums, die in andere sprachen gerundia, gerundiva, supina oder nur kasus der nomina verbalia genannt werden, und die immer zu dem prädikats- oder einem anderen verbum als adverbielle bestimmungen gehören (Ramstedt 1902: 55).

Mot slutten av 1900-tallet begynte termen å bli allment brukt også om bestemte verbformer i vesteuropeiske språk (van der Auwera 1998: 273; Ylikoski 2003: 185; Coupe 2006: 145). Vladimir Nedjalkov, som hadde arbeidet mye med språktypologi og med asiatiske språk i det tidlige Sovjetunionen, begynte å bruke Ramstedts term i 1980-årene, mens en utgivelse fra 1995, *Converbs in Cross-Linguistic Perspective*, som Martin Haspelmath og Ekkehard König var redaktører for, bidro til å gjøre termen kjent og til å øke interessen for dette forskningsfeltet. Her ble konverb definert som en universell term som kan brukes om bestemte verbformer i språk fra forskjellige språkfamilier, også europeiske språk som engelsk og fransk, med andre ord som en samlebetegnelse for et fenomen som fantes i mange språkområder under forskjellige navn. Både Haspelmath og Nedjalkov presenterte definisjoner av konverb i denne utgivelsen, men definisjonene var ikke enslydende. Et konverb er for Haspelmath et verbalt adverb som har som sin syntaktiske funksjon *adverbial modifier*, i motsetning til et partisipp som fungerer som *adnominal modifier*: «A converb is defined here as a non-finite verb form whose main function is to mark adverbial subordination. Another way of putting it is that converbs are verbal adverbs, just like participles are verbal adjectives» (Haspelmath 1995: 3). Nedjalkov (1995: 97) definerer konverb som «a verb form which depends syntactically on another verb form, but is not its syntactic actant, i.e., does not realize its semantic valencies», og skiller mellom *canonical (noncombined) converbs* og *quasi-converbs (combined converbs)*.

Johan van der Auwera (1998: 277–280) skiller mellom en snever og en videre definisjon av termen: *converb sensu stricto* og *converb sensu latiore*, der den førstnevnte kategorien bare omfatter infinitte verbformer som kan ha samme funksjon som adverbiale underordnende setninger, mens den andre kategorien også vil kunne omfatte visse finitte verbformer i tillegg til mediale verb.

3.2. Konverbets morfologi

Enkelte språk skiller morfologisk mellom adjektiviske partisippformer og adverbiale konverbformer. Dette gjelder for eksempel slaviske språk, romanske språk, ungarsk og tyrkisk (König og van der Auwera 1990: 346). Engelsk er et eksempel på det motsatte, der den ikke-kongruerende *ing*-formen brukes med mange forskjellige syntaktiske funksjoner, både adjektiviske og adverbiale. De skandinaviske presens partisipp-formene på *-ende(s)* eller *-ande(s)* har heller ikke en morfologisk struktur som kan fortelle noe om partisippet har adjektivisk eller adverbial funksjon¹. I tysk skiller man mellom den formen av presens partisipp som kan bøyes som et adjektiv, og den ubøyde adverbiale formen: I setningen *Sie kam lachend aus dem Haus er lachend* ubøydlig og blir definert som adverbial (Balcik et al. 2009: 253)².

I flere europeiske språk har konverb oppstått fra partisipper som har mistet kjønn, tall og kasusbøyning (Haspelmath 1995: 20). Et eksempel på dette kan være norrønt, hvor presens partisipp i utgangspunktet ble bøyd som et adjektiv, men i de tilfellene partisippet ble brukt adverbialt eller verbalt, var det ubøydlig (Aasen 1971: 370; jf. også Nygaard 1905: 247; Hanssen, Mundal og Skadberg 1975: 157; Faarlund 2004: 150).

3.3. Infinitthet

I henhold til Haspelmaths (1995: 3) definisjon skal altså et konverb være en infinitt verbform som skiller seg fra andre former som infinitiv, partisipp og verbalsubstantiv, mens Nedjalkov (1995: 97) ikke nevner finitthet i sin definisjon. Det er bred enighet om at grensene mellom de ulike funksjonene som infinitte verbformer kan ha, ikke alltid er tydelige (Tikkanen 2008: 1112–1113). Ylikoski (2003: 187) presiserer at man gjerne kan operere med definisjoner som knytter syntaktisk funksjon til bestemte verbformer, men at det uansett vil finnes mange unntak, og at det ikke finnes et nøyaktig en-til-en-forhold mellom form og funksjon i denne sammenhengen.

3.4. Syndese

Forbindelsen mellom oversetning og konverb er i hovedsak asyndetisk, og noen av de mest typiske konverb-språkene har få eller ingen konjunksjoner i det hele tatt. Dette gjelder for eksempel koreansk (Nedjalkov 1995: 100; Ylikoski 2003). I europeiske språk varierer mulighetene for syndetiske forbindelser. Slaviske, baltiske og

¹ Dette gjelder riktignok ikke svensk, hvor formen på *-s* ikke kan ha ren adjektivisk funksjon (Thurén 2008: 55–56).

² «Das Partizip I kann als attributives Adjektiv oder als Adverb gebraucht werden. Bei adjektivischer Verwendung wird es wie ein Adjektiv dekliniert; es kann auch gesteigert werden. Als Adverb bleibt es unflektiert» (Balcik et al. 2009: 253).

romanske språk har større grad av asyndetiske forbindelser enn germanske språk, hvor syndetisk underordning er det vanligste, og asyndetisk koordinering mindre vanlig enn i enkelte andre språk (König og van der Auwera 1990: 343). I hovedsak har europeiske språk der det finnes konverb også muligheten til å benytte underordnende setninger innledet av subjunksjoner, og i mange tilfeller er slike setninger vanligere enn setninger med konverb. Når det finnes to parallelle muligheter for å uttrykke det samme, kan mønsteret være at adverbiale leddsetninger er typiske for talespråket og for mer uformelt skriftspråk, mens konverb er mer vanlig i formelt skriftspråk og i litteraturen.

3.5. Adjektivisk, adverbial eller verbal funksjon?

Med bakgrunn i det vi nå har sett, vil vi legge følgende definisjon til grunn for å kunne bruke betegnelsen konverb i norsk: Et konverb er en infinitt (ubøyd) verbform som kan ha tilsvarende funksjon som en adverbial leddsetning. En konverbal konstruksjon med *V-ende* i norsk vil alltid kunne alternere med en syndetisk underordnet setning (leddsetning), dvs. vil alltid kunne omformes som en adverbial leddsetning.

Som utgangspunkt for denne artikkelen har vi allerede sagt at vi aksepterer at *V-ende* i norsk i noen tilfeller kan betraktes som en infinitt verbform. Det finnes tre hovedformer av infinitte verbformer: substantiviske, adjektiviske og adverbiale. Grensen mellom adjektivisk og adverbial funksjon kan i enkelte tilfeller være uklar, og noen ganger kan man snakke om en gradvis overgang fra den ene funksjonen til den andre, et kontinuum der tolkningen av *V-ende* er avhengig av forskjellige kriterier. Hvis vi ser på eksemplene i (1), har vi setninger med *V-ende* som kan tolkes adjektivisk eller adverbialt i norsk:

- (1) a. Den gråtende gutten løp ut av rommet.
- b. Gutten, gråtende, løp ut av rommet.
- c. Gråtende løp gutten ut av rommet.
- d. Gutten løp ut av rommet gråtende.
- e. Gutten løp gråtende ut av rommet.

I (1a) kan *gråtende* tolkes som et attributivt adjektiv, og vi kan dermed si at *gråtende* her har adjektivisk funksjon. Det samme gjelder i (1b), hvor partisippet kan tolkes som apposisjon, subjektpredikativ eller med tilsvarende funksjon som en ikke-restriktiv relativsetning (*Gutten, som gråt, løp ut av rommet*). Samtidig vil det også være mulig å si at *V-ende* i (1b) kan ha tilsvarende funksjon som en adverbial leddsetning³. Når det gjelder (1c)–(1e), er det fremdeles mulig å tolke *løpende*

³ Jf. Nedjalkov (1995: 102–103, 106); Ramat (1996: 842–845); Pompei (2012: 165). Nedjalkov (1995: 103) forklarer at en setning som *The man, pacing the floor, said ...* kan tolkes enten attributivt som *The man, who was pacing the floor, said ...* eller adverbialt som *The man, while pacing the floor, said ...* I sistnevnte tilfelle er *pacing* et konverb. Kortmann (1995: 201) viser også til eksempler

adjektivisk (som fritt predikativ), men det er også mulig å omforme *V-ende* som en adverbial leddsetning (*Gutten løp ut av rommet mens han gråt*).

Blant Haspelmaths (1995: 12–17) kriterier for å kunne definere en infinitt verbform som et konverb, finner vi muligheten for å kunne variere de forskjellige setningsleddenes rekkefølge i en setning. Dersom konverbsetningens plassering kan variere, er det et tegn på at den er underordnet.

Strukturelt kan bruken av *V-ende* i de eksemplene vi har sett minne om konstruksjoner med perfektum partisipp av typen *Utstyrt med en pistol løp raneren inn i banken*. Haspelmath (1995: 17–20) nevner konstruksjoner av denne typen, og viser til eksempler fra flere indoeuropeiske språk: «In older Indo-European languages, and in particular in Latin and Classical Greek, participles are used much like many other languages use converbs». Haspelmath definerer *copredicative participles* som konverb dersom de er ikke-kongruerende, men ikke som konverb dersom de bøyes som adjektiv. Han mener derfor at partisippene i gammelgresk og latin ikke er konverb, i motsetning til for eksempel ubøyd partisipp i partisipialkonstruksjoner i tysk. I tillegg bruker Haspelmath frekvens som et kriterium for å skille mellom partisipp og konverb, og konkluderer med at den engelske *ing*-formen kan defineres som et konverb: «Since the *-ing* form is more often used in adverbial function than in attributive function, its primary function is that of a converb» (Haspelmath 1995: 20)⁴.

Det kan finnes grunner til å mene at også konstruksjoner i norsk med perfektum partisipp (supinum) i bestemte tilfeller kan være konverblignende konstruksjoner. I tysk finnes såkalte partisipialkonstruksjoner med både *Partizip Perfekt* og *Partizip Präsens*. Disse konstruksjonstypene kan sies å ha noe til felles med konverb, og bruken av *Partizip Präsens* i tysk har flere likhetstrekk med bruken av *V-ende* i norsk. Ifølge Balcik et al. (2009: 514–515) kan en setning som *Vor Freude strahlend, kam Tom zu uns an den Tisch* omformes enten som en adjektivisk eller som en adverbial leddsetning (*Tom, der vor Freude strahlte, kam zu uns an den Tisch* eller *Während Tom vor Freude strahlte, kam er zu uns an den Tisch*). En tilsvarende tvetydighet kan også gjelde for norske konstruksjoner med *V-ende*, som vi har sett.

på at det i bestemte tilfeller er nesten umulig å skille *adverbial participle* fra *nonrestrictive relative clause*. Tolkningen av en multifunksjonell form som den ikke-kongruerende engelske *ing*-formen er med andre ord problematisk, og det samme vil kunne gjelde den multifunksjonelle norske *V-ende*-formen.

⁴ Det er flere som har kritisert Haspelmaths teorier på dette området, og enkelte mener at også gammelgresk og latin kan sies å ha konverb (Ramat 1996; Pompei 2011), og at kongruens ikke kan regnes som et avgjørende kriterium.

3.6. Måtesadverb og konverb

Når det gjelder forskjellen mellom måtesadverb og konverb, viser Kortmann (1995: 198) til et eksempel fra engelsk (*Mary left smiling*) og skriver: «Such participles look almost like manner adverbs, although it is usually not the manner of the main predication that they specify but some independent, cotemporaneous activity». I henhold til Nejalkovs (1995: 98) definisjon er eksempler av denne typen *converbs proper*, det vil si konverb som fungerer som adverbialer i en enkel setning og som ikke kan ha et annet subjekt enn subjektet i oversetningen. For Kortmann (1995: 202) er det noen kriterier som må oppfylles for å kunne snakke om prototypiske adverbiale partisipper, blant dem at de må være «detached from the main predication, and placed at the margins of the complex sentence»⁵. Setningen *Mary left smiling* oppfyller ikke dette kravet, men Kortmann (1995: 198–199) sier samtidig at frittstående og ikke-frittstående partisipper i mange tilfeller kan ha samme funksjon.

I norsk kan det også være vanskelig å skille disse funksjonene fra hverandre. I (2) og (3) ser vi eksempler på dette:

- (2) Hun gikk hinkende gjennom gatene.
- (3) Hun gikk syngende gjennom gatene.

I (2) kan vi si at det er én handling som beskrives (*Hun gikk på en hinkende måte*), mens det i (3) er snakk om to separate handlinger, og vi kan dermed snakke om ledsagende omstendighet (Pusch 1980: 109). I (3) kan vi si at *V-ende*-formen uttrykker en verbalhandling snarere enn en tilstand, men det er likevel mulig å tolke formen som et adjektiv, dvs. som fritt predikativ. Strukturelt kan *V-ende* altså tolkes som et adjektiv, men semantisk eller pragmatisk er også en verbal tolkning mulig. Vi kan tolke (3) sideordnende (*Hun gikk og sang samtidig*) eller underordnende (*Hun gikk mens hun sang*). Det er uansett snakk om to separate verbhandlinger, og bevegelsesverbet kan ikke sies å ha en «hjelpesverbfunksjon» her⁶.

⁵ Jf. Tikkanen (2008: 1120): «Restrictive converbial clauses are nondetached, whereas non-restrictive ones are detached in languages that make this distinction [...]. Restrictiveness is also connected with focusability: only restrictive converbial clauses can be focused».

⁶ En ikke uvanlig oppfatning har vært å se på *bli* og *komme* som hjelpeverb i konstruksjoner der de er etterfulgt av presens partisipp (jf. Faarlund 1997: 472, 532; Kinn 2014: 77–78; for svensk se Teleman et al. 1999: 618–619). Lødrup (2016) argumenterer for at verken *bli* eller *komme* kan betraktes som hjelpeverb, og viser til Thurén (2008) som ser på disse verbene som «lette verb» i komplekse predikater. Konstruksjonen *komme* + *V-ende* er beskrevet flere steder, jf. Western (1921) og Lødrup (2016). Lødrup nevner ikke konstruksjoner med andre bevegelsesverb enn *komme*, men Western (1921: 369) viser til eksempler med verb med beslektet betydning som *gå*, *stryke*, *falle* og *gnisse*.

Det er ikke alltid åpenbart hvordan man skal skille de forskjellige funksjonene fra hverandre, og hva som skal defineres som ledsagende omstendighet kan noen ganger være et tolkningsspørsmål. I følgende setning ser vi et eksempel på dette:

- (4) [...] saa gik hun stille hjem, ludende med Hovedet, formodentlig sørgende over sig selv for det blanke Blik, hun havde givet mig (Knut Hamsun, *Mysterier*, 1892).

Partisippet *ludende* kan ha temporal (*Hun gikk hjem mens hun lutet med hodet*) eller modal (*Hun gikk på en lutende måte*) betydning. Når det gjelder det andre partisippet i setningen (*sørgende*), er en temporal tolkning det mest sannsynlige.

3.7. Konverbenes semantiske innhold

Et omdiskutert tema når det gjelder den semantiske tolkningen av konverb, er forholdet mellom vaghet og polysemi. König (1995) argumenterer for at konverbet har en semantisk grunnverdi som er så vag og generell at den kan modifieres eller spesifiseres av ulike faktorer, og mener dermed at konverbene er grunnleggende vage. Et konverb er nesten som en mal som kan fylles ut med forskjellige kontekstuelle elementer, og tolkningen av et konverb vil være avhengig av ordrekkefølge, aspekt (aksjonsart), tempus, modus eller andre forhold som også inkluderer generell kunnskap om verden (König 1995). Ifølge polysemi-teorien kan konverbene være flertydige på den måten at én og samme konverbform kan ha flere semantiske verdier og kan disambigueres ut fra bestemte kriterier (jf. Pusch 1980).

I enkelte språk kan et konverb ha for eksempel temporal, modal eller kausal betydning, og i noen tilfeller kan det være vanskelig å skille disse fra hverandre. I bestemte språk kan et konverb i tillegg ha konsessiv (innrømmende), kondisjonal og konsekutiv betydning, og i enkelte språk også andre betydninger.

I gammelnorsk finner vi eksempler der presens partisipp blir brukt med tilsvarende funksjon som adverbiale leddsetninger, som i (5), en setning hentet fra *Stjórn*, en religiøs tekst oversatt fra latin:

- (5) Hon misgørði etandi af tréssins ávexti⁷.

Partisippet kan her tolkes på forskjellige måter: Den adverbiale leddsetningen som vi må bruke i oversettelsen kan være kausal (*Hun syndet fordi hun spiste av treets*

⁷ Hentet fra Falk og Torp (1900: 100). Partisippbruken i denne setningen er høyst sannsynlig en direkte oversettelse av det latinske partisippet. I latin kan presens partisipp tilsvare en leddsetning som uttrykker tid, årsak, innrømmelse, betingelse eller hensikt, mens ablativ av gerundium har instrumental eller modal betydning (Tantucci 1990: 363, 369). Killie (2007: 150) oppgir det samme eksempelet og omtaler bruken av presens partisipp her som et konverb, og skriver at «all the older Germanic languages seem to have made extensive use of converbs».

frukt), temporal (*Hun syndet **da** hun spiste av treets frukt*) eller instrumental (*Hun syndet **ved** å spise av treets frukt*).

I moderne norsk kan vi finne presens partisipp med temporal funksjon, slik vi ser i (6):

- (6) Da de fire presse menn var fulltallige, og de behørige presentasjoner var foretatt, ble de vist inn i en mindre sal til venstre for forhallen, og sittende i dype stoler med bena på luksuriøse tepper – røykende sigaretter, som ble budt fram – spekulerte de på hva som skulle foregå (Asbjørn Omberg, *Goebbels diktere: norsk presse under okkupasjonen*, 1945).

Vi har her et eksempel på *V-ende* av et transitivt verb (*røyke*) med direkte objekt, og subjektet i setningen har agensrolle. Det kan dermed se ut som om *V-ende* her har verbal karakter og kan tolkes som en infinitt verbform. Det er ikke umulig å si at begge *V-ende*-formene i dette eksempelet kan omformes som adverbiale tidsleddsetninger som uttrykker durativ aksjonsart (*mens de satt og mens de røykte sigaretter, spekulerte de på hva som skulle foregå*).

Når det finite verbet og *V-ende* uttrykker én handling, kan vi snakke om modal eller instrumental funksjon. I (7) og (8) ser vi eksempler på dette:

- (7) Arbeidslunsjen brukes til et bad, noen krysser elven svømmende på vei til jobb eller fra jobb (dn.no, 24.8.2018).
 (8) [Han] har krysset innsjøen svømmende (*Lillehammer Byavis*, 11.10.2018).

Her uttrykker de to verbene *krysse* og *svømme* ikke to separate handlinger, og vi kan argumentere for at partisippene her har instrumental funksjon (*ved (hjelp av) å svømme*). En setning som *Han krysset innsjøen syngende* uttrykker derimot to separate handlinger, og ville ikke kunne ha instrumental funksjon.

3.8. Subjektreferanse

Det finnes, ifølge Haspelmath (1995: 9), tre typer konverb når vi snakker om subjektreferanse: Konverb hvor subjektet er implisitt og ikke kan uttrykkes eksplisitt; konverb hvor subjektet er uttrykt eksplisitt; konverb som har et subjekt som kan, men ikke må, uttrykkes eksplisitt. Denne inndelingen tilsvare i grove trekk Nedjalkovs (1995: 110–111), men ikke fullstendig. Nedjalkov opererer med begrepene *same-subject converbs*, *different-subject converbs* og *varying-subject converbs*.

Når *V-ende* kan omformes som en adverbial leddsetning i norsk, er det vanlig at den infinitte verbformen har samme subjektreferent som det finite verbet i setningen. Det er også mulig å finne eksempler på setninger hvor *V-ende* har en egen, underforstått subjektreferent som ikke er uttrykt eksplisitt i setningen, som vi ser i (9), hvor vi har et formelt subjekt (*det*):

- (9) Historisk følte det også, sittende i den storslåtte salen, rett og slett fordi de inviterte artistene er så gode og særegne formidlere (aftenposten.no, 16.12.2011).

Haug et al. (2012: 142–149, 175) oppgir eksempelet *Dette medikamentet må inntas liggende* som et eksempel på «loose control» i norsk, og skriver at kontroll er et kriterium for å kunne snakke om konverb⁸.

4. *V-ende* som infinitt verbform i norsk

4.1. *Dannelse av V-ende-form i norsk*

Verbets aksjonsart kan ha betydning for hvilke restriksjoner som finnes for å kunne danne en *V-ende*-form i norsk. Verb som har durativ eller kursiv aksjonsart vil normalt kunne ha en *V-ende*-form, mens verb med utpreget punktuell eller momentan aksjonsart, vil oftere ikke ha en *V-ende*-form. Det er derfor vi har en form som *letende*, men ikke **finnende*. Andre eksempler på *V-ende*-former som ikke finnes fordi verbet vanligvis ikke uttrykker durativ aksjonsart, kan være **bråstoppende* og **omkommende*⁹.

Mens adjektivenes typiske aksjonsart er den statiske, kan verbenes aksjonsart variere mellom statisk og dynamisk på en måte som noen ganger kan gjøre det vanskelig å vurdere om et partisipp skal tolkes adjektivisk eller verbalt. Eksempler på dette er stillingsverb som *ligge*, *sitte* og *stå*, der det kan være vanskelig å avgjøre om *V-ende*-formene skal tolkes på den ene eller den andre måten. Stillingsverbenes aksjonsart er typisk statisk og durativ, og *V-ende*-formene *sittende*, *liggende* og *stående* vil ofte kunne ha adjektivisk funksjon.

Valens er et annet kriterium som kan ha betydning for tolkning av partisippene. Det kan se ut som om enverdige (nullvalente) verb ikke har *V-ende*-form (**regnende*, **snoende*), men vi kan likevel si at det finnes unntak (*stormende*, *mørknende*). Enverdige (monovalente) verb kan ha *V-ende*-form (*sovende*, *liggende* osv.). Det samme gjelder toverdige (bivalente) verb (*spisende*, *sparkende* osv.), men et spørsmål vi må stille her er hvor vanlig det er med *V-ende*-form av toverdige verb sammen med

⁸ «[C]ontrol behavior is also an integrated part of the participle/converb distinction. If so, the English *-ing* forms are clearly converbs, since they allow loose control by for instance an implied Experiencer or by the matrix event [...]. If participles, unlike converbs, are simply deverbal adjectives of a special type, we would expect them to behave like other predicative adjectives, which clearly do not allow such loose control» (Haug et al. 2012 :175).

⁹ Formen *døende* er derimot mulig når den uttrykker durativ aksjonsart ('i ferd med å dø'). Det finnes mange eksempler på at verb som uttrykker ikke-durativ aksjonsart i bestemte tilfeller kan ha et semantisk innhold som åpner for å kunne bruke *V-ende*-form, f.eks. *snuble*, som i overført betydning kan ha formen *snublende*. Et verb som *seire* kan ha *V-ende*-form, men *beseire* har det sannsynligvis ikke osv. Modalverbene vil normalt ikke ha *V-ende*-form (**måttende*, **burdende* osv.).

direkte objekt (*spisende frokost, sparkende fotball* osv.). Når treverdige (trivalente) verb finnes med *V-ende*-form (som i *givende*), vil det i så fall først og fremst være i overført betydning. Andre treverdige verb som *sende* og *levere* vil sjelden eller aldri opptre med *V-ende*-form. Det finnes også mange en- og toverdige verb som vanligvis ikke brukes i *V-ende*-form, og valens kan uansett ikke være det eneste kriteriet for å bestemme om *V-ende*-formen brukes eller ikke.

Et tredje kriterium for å systematisere bruken av *V-ende* på norsk, er transitivitet og ergativitet. Vi kan skille mellom ergative og inergative verb, eller verb hvor handlingen er rettet mot subjektet og verb hvor handlingen ikke er rettet mot subjektet (jf. Kjærsgaard 2001: 190). Når verbet *velte* er brukt intransitivt i en inkausativ konstruksjon (*Bilen veltet*), er handlingen rettet mot subjektet og subjektet har ingen agensrolle, men når det samme verbet er brukt transitivt i en kausativ konstruksjon (*De veltet bilen*), er handlingen ikke rettet mot subjektet og subjektet har agensrolle. Verbet uttrykker i begge tilfellene punktuell snarere enn durativ aksjonsart, men en forutsetning for å kunne bruke *V-ende*-formen *veltende* må være at vi kan se for oss en handling som ikke er avsluttet: *En veltende bil* er en bil som er i ferd med å velte, der veltingen uttrykker noe durativt, og det samme kan vi si om *veltende røyk*. Her er formen *veltende* et adjektiv.

Såkalte non-agentive verb (Hansen og Heltoft 2011: 1283–1284) kan tillate både en agentiv og en inagentiv tolkning. Dette kan være verb som *gå, lyse, løpe, smile, sove* osv. Slike verb kan ofte ha *V-ende*-form i norsk, men ikke nødvendigvis alltid. Dersom et verb som *lyse* tolkes inagentivt (*Lampen lyser*), vil vi få en *V-ende*-form som er adjektivisk: *en lysende lampe* er en lampe som lyser. Verbet *lyse* fungerer godt i *V-ende*-form som adjektiv fordi det uttrykker durativ aksjonsart. Verbet *gå* derimot, når det tolkes inagentivt i eksempler som *lyset gikk* eller *strømmen har gått*, uttrykker ikke-durativ aksjonsart, og fungerer ikke i *V-ende*-form som adjektiv (**et gående lys, *en gående strøm*). Men når vi tolker verbet agentivt (*Han gikk en tur*), kan det uttrykke durativ aksjonsart, og *V-ende*-formen kan også tolkes verbalt. Når vi finner formen *gående*, er det mulig at den kan tolkes agentivt og at den kan ha verbal karakter, samtidig som *gående* i bestemte betydninger selvfølgelig også kan ha adjektivisk funksjon, i tillegg til også å kunne fungere som substantiv. Hvis et verb kan tolkes agentivt, vil en eventuell *V-ende*-form kunne tenkes å ha verbal karakter.

Kinn (2014: 70–71) argumenterer også for at transitivitet er et kriterium for å kunne avgjøre om presens partisipp skal tolkes adjektivisk eller verbalt: «Når eit presens partisipp er brukt med objekt, og verbbasen kan brukast med objekt, er det derfor eit godt kriterium for at partisippet er verbalt» (Kinn 2014: 71). Verbal tolkning er naturlig når *V-ende* har en argumentstruktur som er typisk for verbfraser og som er forskjellig fra strukturen i adjektivfraser (Kinn 2014: 70–71; Thurén 2008: 50–51; Hanssen, Mundal og Skadberg 1975: 157)¹⁰. Dette kan gjelde

¹⁰ Presens partisipp i svensk har verbal funksjon når det har verbal argumentstruktur og når det viser imperfektivt aspekt, ifølge Thurén (2008: 173).

når *V-ende* uttrykker en handling eller en prosess, har en form for utfylling, og særlig ved transitiv verb med direkte objekt.

4.2. Den infinitte verbformens funksjoner

Når det gjelder verbal bruk av *V-ende* i norsk, kan vi skille mellom adjektivisk funksjon, som vi finner i setninger der *V-ende* kan omformes som adjektiviske leddsetninger (relativsetninger)¹¹, og adverbial funksjon når partisippet kan omformes som adverbiale leddsetninger.

I (10) – (12) kan vi si at *V-ende* kan ha verbal karakter, men det er ikke åpenbart om eksemplene skal tolkes adjektivisk eller adverbialt. Tolkningen av subjektreferanse er avhengig av hvilken funksjon partisippene har:

- (10) Jeg drev byplanlegging, skrev om en hund og to glade gutter, løpende nedover et jorde (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).
- (11) Jeg så for meg døde småfugler ligge spredt rundt i skogen, og tenkte på Eyolf, løpende rundt der oppe i den blå vintermorgenen (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).
- (12) Roy må ved to anledninger løfte hånda for å gjengjelde hilsener fra mennesker gående på den andre siden av gata (Eivind Hofstad Evjemo, *Det siste du skal se er et ansikt av kjærlighet*, 2012).

I disse eksemplene har vi utfyllinger, og verbene *løpe* og *gå* kan tolkes agentivt. I (10) er det mest naturlig å si at *løpende* kan omformes som en ikke-restriktiv relativsetning, og partisippet kan her ikke erstattes av infinitiv. I (11) er den samme tolkningen mulig (*som løp rundt der oppe*), men *V-ende* kan også omformes som en adverbial leddsetning (*mens han løp rundt der oppe*). I (12) er det også nærliggende å anta at det samme innholdet kan uttrykkes gjennom en relativsetning.

I (13) er det derimot mer naturlig å anta at *sittende* har samme subjektreferent som det finitte verbet i setningen, og kan her ikke erstattes av en relativsetning. *V-ende* kan derimot omformes som en adverbial leddsetning (*Jeg tenkte på henne mens jeg satt på sykkelen min*):

- (13) ... det var noe som ikke stemte da jeg tenkte på henne, sittende på min guttesykkel i ensomt tråkk oppover grusbakkene (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).

¹¹ Western (1921: 370) skriver at presens partisipp i norsk kan tilsvare en relativsetning, og Faarlund et al. (1997: 472) viser til eksempler hvor presens partisipp beholder utfyllinger som et finitt verb, og «erstattet verbalet i en relativsetning». Askedal (1994: 265) skriver også at konstruksjoner med presens partisipp i norsk kan erstatte relativsetninger.

I en setning som (14) kan *V-ende* omformes som en adverbial leddsetning:

(14) Han døde sovende i sengen sin.

Verbene *sove* og *dø* viser til to separate handlinger, og *V-ende* kan vanskelig tolkes som et måtesadverb (**Han døde på en sovende måte*). Koordinasjon er ikke mulig (**Han døde og sov samtidig*), og adverbial tolkning er det mest sannsynlige (*Han døde mens han sov*). Det samme gjelder for (15), hvor subjektet i setningen har en klar agensrolle og hvor *V-ende* uttrykker en handling mer enn en tilstand:

(15) Hun døde kjempende for fedrelandet.

Både (14) og (15) er setninger der *V-ende* uttrykker durativ aksjonsart. Det samme gjelder (16), der *røykende* uttrykker samtid med det finitte verbet:

(16) Leirkommandanten kom ruslende ned til elven røykende på en sigarett
(Jan Jakob Tønseth, *Prosten*, 2013).

Det vanligste er at *V-ende* i setninger som disse angir en tilstand eller en prosess som er ikke-punktuell (ikke-avgrenset), slik vi også ser i (17):

(17) Jeg hadde pappaperm og befant meg i et nedstengt Oslo, dyttende på en barnevogn, lyttende til en podkast og klikkende på en telefon (klassekampen.no, 18.12.2021).

De tre formene *dyttende*, *lyttende* og *klikkende* har utfylling, de uttrykker handlinger eller prosesser mer enn tilstander, og har tydelig verbal karakter. Vi kan definere dem som narrative eller forklarende, og de kan være mer sideordnende enn underordnende.

5. Eksempler på bruk av *V-ende* i nyere norsk skjønnlitteratur

Vi skal i dette avsnittet vise eksempler på bruk av konstruksjoner med *V-ende* i norsk hentet fra litterære tekster skrevet etter 2010. De ekserperte romanene står oppført i bibliografien.

Hvert eksempel vil bli analysert med tanke på om *V-ende* kan sies å kunne omformes som adverbiale leddsetninger. Eksempelene er systematisert etter funksjon.

5.1. Temporal funksjon

Et eksempel på bruk av *V-ende* som tilsvarende en adverbial leddsetning med temporal funksjon, finner vi i (18):

- (18) Sella hadde ikke tenkt tanken før nå, men hadde faren gått rundt i butikken den dagen og sørget? Nettopp fordi han plutselig innså at han ikke skulle kjøpe inn bestemte varer til datteren, at han der, gående rundt i butikken, virkelig forstod at han ikke lenger trengte å kjøpe yoghurt naturell eller frosne bjørnebær (Eivind Hofstad Evjemo, *Velkommen til oss*, 2014).

Konstruksjonen *gående rundt i butikken* kan her tolkes med betydningen *mens han gikk rundt i butikken*. *V-ende*-formen uttrykker durativ aksjonsart og samtidighet med det finitte verbet i setningen (*forstod*), som i sin tur uttrykker punktuell aksjonsart. *V-ende* er frittstående, har utfylling og tydelig verbal karakter.

Et annet eksempel av samme forfatter ser vi i (19):

- (19) Securitas-vakten er den eneste igjen, gående taktfast gjennom senteret med nøkkelknippet bulende mot låret (Eivind Hofstad Evjemo, *Det siste du skal se er et ansikt av kjærlighet*, 2012).

I dette tilfellet har *gående* utfylling og verbal karakter, og det er mulig å si at *V-ende* her kan omformes som en adverbial tidsleddsetning, men det er også mulig å se for seg en sideordnende konstruksjon som alternativ. Formen *bulende* i den samme setningen er et eksempel på *V-ende* brukt sammen med preposisjonen *med* (jf. Kinn 2014: 83–84), som vi ikke skal gå nærmere inn på her.

Stillingsverb (eller statiske verb) som *sitte*, *ligge* og *stå* er som tidligere nevnt vanlige i *V-ende*-form, og det er enkelt å finne eksempler med slike former:

- (20) Han skal imidlertid, stående oppe i stigen mellom greinene, komme på at kattermoren fremdeles ligger oppe i gresset og at hun bør graves ned før hun begynner å lukte (Eivind Hofstad Evjemo, *Velkommen til oss*, 2014).
- (21) En som har avfunnet seg, tenkte hun nå, sittende ved kjøkkenbordet, men hun visste ikke med hva (Roskva Koritzinsky, *Jeg har ennå ikke sett verden*, 2017).

Disse skiller seg fra eksemplene som vi har sett i (18) og (19) ved at *V-ende* tilsynelatende ikke uttrykker verbale handlinger, og de kan også skille seg fra dem når det gjelder agentivitet. Formene *stående* og *sittende* i (20) og (21) har animate referenter, men et verb som *stå* kan også ha inanimat referent. Et glass kan stå på kjøkkenbordet, men et glass vil ikke ha noen agensrolle når det står på bordet, og det utfører ingen handling. Stillingsverbene kan i utgangspunktet sies å være agentivitetsnøytrale, men det er likevel en forskjell mellom eksemplene (20) og (21), og en setning med inanimat referent. Når det finitte verbet i setningen har animat referent, som i (20) og (21), ser det ut til at det er mulig å omforme *V-ende* som adverbiale leddsetninger i større grad enn ved inanimata (jf. det som er sagt om ergativitet i 4.1.). I (20) og (21) har *V-ende* utfyllinger og kan omformes som adverbiale tidsleddsetninger.

I (22) – (25) kan vi si at *marsjerende* og *gående* kan uttrykke verbale handlinger:

- (22) Det handlet om soldater som, enten stående eller marsjerende i formasjon, kastet kniver, geværer og bajonetter i luften (Sondre Midthun, *Farvel til alt dét*, 2017).
- (23) Gående på den mørke skogsveien følte jeg meg utrygg ... (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).
- (24) Han spiste ikke lunsj med meg. Åt gående, tok seg ikke tid til pauser (Maja Lunde, *Blå*, 2017).
- (25) Arild tar på seg jakka gående, Sella følger etter, og plutselig står de utenfor kulturhuset i en mild, fortrøstningsfull sommerkveld (Eivind Hofstad Evjemo, *Velkommen til oss*, 2014).

I alle disse tilfellene er det mulig å omforme *V-ende* som adverbiale leddsetninger, selv om det ikke nødvendigvis er den eneste muligheten. Sideordninger kan også være mulige, som i (22) (*de kastet kniver mens de marsjerte* eller *de kastet kniver og marsjerte samtidig*) og (24) (*han åt mens han gikk* eller *han åt og gikk samtidig*).

I følgende eksempel fra Maja Lundes roman *Bienes historie* kan *liggende* sies å kunne omformes som en adverbial tidsleddsetning. Setningen har et formelt subjekt, og *V-ende*-formen har en referent (*meg*) som ikke er subjekt i setningen. Eksempelet er hentet fra en roman som er oversatt til mange språk, og vi ser her noen eksempler på hvordan oversetterne har forstått setningen:

- (26) a. Men en sjelden gang blir man truffet av dette eureka som forandrer alt. Hos meg kom det en sen sommerettermiddag, liggende på skogens bunn, i akademisk kontemplasjon (Maja Lunde, *Bienes historie*, 2015: 358).
- b. Ein seltenes Mal jedoch erlebt man dieses alles verändernde Heureka! Mich beglückte es an einem späten Sommernachmittag, als ich, in akademische Kontemplation versunken, auf dem Waldboden ruhte (Maja Lunde, *Die Geschichte der Bienen*, 2017: 404).
- c. Dans une carrière scientifique, il arrive que par extraordinaire un trait de génie vienne rebattre les cartes. Pour ma part, le miracle survint par une fin d'après-midi estivale alors que je m'abandonnais, couché sous les arbres, dans la forêt, à une contemplation académique (Maja Lunde, *Une histoire des abeilles*, 2017: 315).
- d. But once in a great while one is struck by an epiphany that changes everything. For me, it occurred on a late-summer afternoon, while lying on the floor of the forest, in intellectual contemplation (Maja Lunde, *The History of Bees*, 2017: 265).

I alle de siterte oversettelsene er det lagt inn en subjunksjon (*als, alors que, while*) som ikke finnes i den norske originalteksten. Dette understreker at alle oversetterne har tolket *liggende* som en infinitt verbform som kan erstattes av en temporal leddsetning. Den tyske oversetteren bruker ikke en partisipialkonstruksjon, men en leddsetning med eget subjekt (*als ich ruhte*), den franske oversetteren bruker også en leddsetning (men *liggende* er oversatt med *participe passé*-formen *couché*), mens den engelske oversetteren bruker *ing*-formen uten eget subjekt. Av de tre oversettelsene er det den engelske som i størst grad beholder strukturen i originalteksten.

5.2. Modal/instrumental funksjon

I de ekserperte romanene finnes det svært mange eksempler av typen *Hun så spørrende på meg, Han gikk smilende videre, Hun svarte leende* osv., men mer interessante eksempler finner vi i (27) og (28). I (27) er *V-ende*-konstruksjonen frittstående, men har ikke nødvendigvis temporal betydning. En mulig tolkning kan være at det viktigste her er å fortelle noe om måten hunden ligger på, men en temporal tolkning kan heller ikke utelukkes:

- (27) Jeg tenkte på Eyolf, hvordan han pleide å ligge på rygg foran peisen i stua, sovende med labbene rett opp, uten at han lot seg påvirke av den veldige varmen fra vedovnen (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).

Eksempel (28) kan tolkes instrumentalt (*ved å sove*), selv om temporal tolking også er mulig:

- (28) Alle dagene hadde han somlet vekk, sovende der inne, mens alkoholen sakte forlot kroppen (Maja Lunde, *Bienes historie*, 2015).

5.3. Kausal funksjon

Det har ikke vært mulig å finne mange eksempler på *V-ende* med kausal betydning, men (29) kan kanskje tolkes kausalt (*Vi hadde innsikt til kyrne siden/ettersom/fordi vi sto på sykkelsetene*). Temporal tolkning er likevel også mulig:

- (29) Det samme var det gamle, ubebodde spøkelseshuset ved Hagebakken, og også gården ved Steinbakk, hvor vi stående på sykkelsetene hadde innsikt til kyrne og oksene i fjøsvinduet (Sondre Midthun, *Kom aldri nærmere*, 2011).

Det er mulig å argumentere for at eksempler med *vel vitende* kan høre hjemme i denne kategorien. I norsk kan *vel vitende* egentlig ha to forskjellige funksjoner: kausal eller konsessiv. Kausal tolkning kan være mulig i (30) og (31):

- (30) Da jeg første gang fikk dem, hadde jeg brukt en hel kveld på å finne den perfekte stillingen for brillene, finne akkurat det stedet på nesene hvor de lå trygt plassert og samtidig ga meg muligheten til å se folk rett i øynene, uten å måtte via de små, ovale glassene, vel vitende om at de konkave linsene fikk øynene til å virke mindre (Maja Lunde, *Bienes historie*, 2015).
- (31) Hun fikk vise en slags storhet overfor meg, vel vitende om at hennes autoritet var helt ubestridt ... (Sondre Midthun, *Farvel til alt dét*, 2017).

I følgende eksempel kan *vel vitende* muligens tolkes konsessivt (*selv om jeg vet at ...*):

- (32) Hver morgen går jeg tur rundt et kvartal eller to og leter etter sorte hull. Vel vitende om at jeg neppe vil være i stand til å skille ormehullene fra de farlige blindgatene (Tor Åge Bringsværd, *Slipp håndtaket når du vrir*, 2011, LBK).

Det er samtidig viktig å understreke at *vel vitende* i disse eksemplene også vil kunne tolkes adjektivisk.

6. Konklusjon

Utgangspunktet for denne artikkelen har vært at én form ikke alltid har én funksjon, men at det er mer nærliggende å påstå at *V-ende* i norsk kan ha flere forskjellige funksjoner og kan tolkes på flere måter. Det finnes eksempler som tyder på at denne formen i norsk befinner seg i et kontinuum der overgangen mellom de forskjellige funksjonene ikke alltid er tydelig.

Vi har sett eksempler på konstruksjoner i norsk der *V-ende* kan omformes som adverbiale leddsetninger. På den måten kan vi si at det finnes konverblignende konstruksjoner i norsk. Det finnes ingen entydig og klar definisjon av konverb, og vi skal derfor også være forsiktige med å påstå at konverb finnes i norsk, men eksemplene vi har sett viser like fullt at det finnes konstruksjoner som kan sies å ha mye til felles med kategorien konverb som vi finner i andre språk. I henhold til Hapelmaths (1995) kriterier for å kunne snakke om konverb, er det flere av disse som oppfylles i de setningene vi har presentert i denne artikkelen. Samtidig er det viktig å presisere at *V-ende* i norsk ikke har adverbial underordning som sin *hovedfunksjon*, og at konverblignende konstruksjoner har et svært begrenset bruksområde i norsk.

At *V-ende* er en form som kan ha forskjellige funksjoner i norsk, er det likevel ingen tvil om. I noen tilfeller er det semantiske eller pragmatiske kriterier som må legges til grunn for å kunne vurdere hvordan partisippet skal tolkes. Vi kan derfor konkludere med at det er vanskeligere å definere bruken av *V-ende* i norsk enn det faglitteraturen tradisjonelt har gitt innrykk av.

V-ende-konstruksjoner i norsk kan omformes som adverbiale leddsetninger når argumentstrukturen er typisk for verbfraser. I slike sammenhenger er *V-ende* i norsk enten frittstående, adskilt fra oversetningen med komma i skriftbildet, eller ikke-frittstående. Ikke-frittstående *V-ende* med modal betydning minner mye om måtesadverb, og det er ikke nødvendigvis enkelt å skille disse funksjonene fra hverandre.

Når *V-ende* kan omformes som en adverbial leddsetning i norsk, vil betydningen oftest være temporal, men modal/instrumental og kausal betydning er også mulig. Andre betydninger (konsessiv, kondisjonal, konsekutiv osv.) er det vanskelig å finne eksempler på. Når *V-ende* har temporal funksjon, uttrykker den durativ aksjonsart og som regel samtidighet med det finitte verbet i setningen.

Både transitive og intransitive verb finnes i *V-ende*-form. De vanligste er stillingsverb (*sitte, ligge, stå*) og bevegelsesverb. En *V-ende*-konstruksjon som kan omformes som en adverbial leddsetning, inneholder to verb (det ene i finitt form og det andre i *V-ende*-form). Når konverbet har temporal funksjon, må de to verbene uttrykke to separate handlinger.

Konstruksjoner der presens partisipp kan omformes som adverbiale leddsetninger er sannsynligvis ikke opprinnelige i nordiske språk, og når man finner dem kan det forklares med at de er etterligninger av syntaktiske strukturer i andre språk. Helt fra norrøn tid har denne konstruksjonstypen vært litterær, og har sannsynligvis aldri vært utbredt i talespråket, men det er ikke noe vi har undersøkt nærmere i denne sammenhengen. Når vi finner slike konstruksjoner i norrønt, skyldes det først og fremst påvirkning fra latin (Nygaard 1905: 239; Kille 2007: 151). I tillegg er det mulig at vi kan snakke om påvirkning fra andre språk som fransk og tysk, i tillegg til dansk og svensk. Påvirkningen fra latin fantes i alle de skandinaviske språkene i større eller mindre grad til 1700-tallet, da språkpuristiske bevegelser sørget for å begrense bruken av latinske syntaktiske strukturer. I løpet at 1800-tallet var konverbale strukturer svært sjeldne i dansk-norsk skriftspråk, men fra slutten av 1900-tallet ser det ut til at slike konstruksjoner blir litt vanligere enn de har vært tidligere, og dette kan sannsynligvis skyldes påvirkning fra engelsk.

Norsk er åpenbart ikke et språk hvor asyndetiske konstruksjoner dominerer, eller hvor syndetisk koordinering ikke er vanlig, og er med andre ord ikke et typisk konverb-språk. Ikke desto mindre er det interessant å analysere de eksemplene som finnes hvor vi kan si at konverblignende konstruksjoner faktisk brukes. Det vi har sett er at denne bruken er begrenset til bestemte verb, men at disse konstruksjonene ikke er så uvanlige som man kanskje skulle tro. Det finnes mange eksempler i nyere skjønnlitteratur. Enkelte forfattere bruker slike konstruksjoner oftere enn andre, og blant de ekserperte tekstene er det særlig Maja Lunde, Eivind Hofstad Evjemo og Sondre Midthun som bruker konverblignende konstruksjoner ofte. En mulig forklaring er at vi ser en økt bruk av denne konstruksjonstypen i nyere tid som følge av påvirkning fra engelsk, hvor slike konstruksjoner brukes i stort omfang. Engelsk påvirkning i syntaktiske strukturer av denne typen er et tema som bør undersøkes nærmere.

Primærlitteratur

- Evjemo, E.H. (2012). *Det siste du skal se er et ansikt av kjærlighet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Evjemo, E.H. (2014). *Velkommen til oss*. Oslo: Cappelen Damm.
- Koritzinsky, R. (2017). *Jeg har ennå ikke sett verden*. Oslo: Aschehoug.
- Lunde, M. (2015). *Bienes historie*. Oslo: Aschehoug.
- Lunde, M. (2017a). *Blå*. Oslo: Aschehoug, 2017.
- Lunde, M. (2017b). *Die Geschichte der Bienen*. Oversatt av U. Allenstein. München: btb Verlag.
- Lunde, M. (2017c). *Une histoire des abeilles*. Oversatt av L.-M. Besançon. Paris: Presses de la Cité.
- Lunde, M. (2017d). *The History of Bees*. Oversatt av D. Oatley. New York: Touchstone.
- Midthun, S. (2011). *Kom aldri nærmere*. Oslo: Cappelen Damm.
- Midthun, S. (2017). *Farvel til alt dét*. Oslo: Cappelen Damm.

Sekundærlitteratur

- Askedal, J.O. (1994). Norwegian. I: E. König, J. van der Auwera (red.). *The Germanic Languages*. London: Routledge, s. 219–270.
- Balcik, I., Röhe, K., Wróbel, V. (2009). *Die große Grammatik Deutsch*. Stuttgart: Pons.
- Coupe, A.R. (2006). Converbs. I: K. Brown (red.). *Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition)*. Amsterdam: Elsevier, s. 145–152. <https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00183-8>.
- Enger, H.O., Kristoffersen, K.E. (2000). *Innføring i norsk grammatikk. Morfologi og syntaks*. Oslo: Cappelen.
- Falk, H., Torp, A. (1900). *Dansk-norskens syntax i historisk fremstilling*. Kristiania: Aschehoug.
- Faarlund, J.T., Lie, S., Vannebo, K.I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Faarlund, J.T. (2007). *Syntax of Old Norse*. Oxford: Oxford University Press.
- Faarlund, J.T. (2019). *The Syntax of Mainland Scandinavia*. Oxford: Oxford University Press.
- Golden, A., Mac Donald, K., Ryen, E. (2008). *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hanssen, E., Mundal, E., Skadberg, K. (1975). *Norrøn grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haspelmath, M. (1995). The converb as a cross-linguistically valid category. I: M. Haspelmath, E. König (red.). *Converbs in cross-linguistic perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 1–55.
- Haug, D.T.T., Fabricius-Hansen, C., Behrens, B., Helland, H.P. (2012). Open adjuncts: degrees of event integration. I: C. Fabricius-Hansen, D.T.T. Haug (red.), *Big events, small clauses: the grammar of elaboration*. Berlin–Boston: De Gruyter, s. 131–178. <https://doi.org/10.1515/9783110285864.131>.
- Killie, K. (2006). Internal and external factors in language change: present participle converbs in English and Norwegian. *Neuphilologische Mitteilungen* 107(4): 447–469.
- Killie, K. (2007). On the history of verbal present participle converbs in English and Norwegian and the concept of change from below. I: S. Elspass, N. Langer, J. Scharloth, W. Vandebussche (red.). *Germanic language histories 'from below' (1700–2000)*. Berlin & New York: Walter de Gruyter, s. 149–162.
- Kinn, T. (2014). Verbalt presens partisipp. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 32(1): 62–99.
- Kjærsgaard, P.S. 2001. Participiale deverbaler i dansk. I: P. Widell, M. Kunøe (red.). 8. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet, s. 188–196.
- Kortmann, B. (1995). Adverbial participial clauses in English. I: M. Haspelmath, E. König (red.). *Converbs in cross-linguistic perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 189–237.
- König, E., van der Auwera, J. (1990). Adverbial participles, gerunds and absolute constructions in the languages of Europe. I: J. Bechert, G. Bernini, C. Buridant (red.). *Toward a typology of european languages*. Berlin: De Gruyter, s. 337–355.

- König, E. (1995). The meaning of converb constructions. I: M. Haspelmath, E. König (red.). *Converbs in cross-linguistic perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 57–95.
- Lødrup, H. (2016). *Verbal present participles in Norwegian: Controlled complements or parts of complex predicates*. Proceedings of the Joint 2016 Conference on Head-driven Phrase Structure Grammar and Lexical Functional Grammar. Warsaw: Polish Academy of Sciences, s. 380–400.
- Nedjalkov, V. (1995). Some typological parameters of converbs. I: M. Haspelmath, E. König (red.). *Converbs in cross-linguistic perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 97–136.
- Nedjalkov, V., Nedjalkov, I.V. (1987). On the typological characteristics of converbs. I: T. Help, S. Murumets (red.). *Symposium on Language Universals*. Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR, s. 75–79.
- Nygaard, M. (1905). *Norrøn syntax*. Kristiania: Aschehoug.
- Pompei, A. (2012). Participio greco e converbi. *Archivio glottologico italiano* 97(2): 160–204.
- Pusch, L.F. (1980). *Kontrastive Untersuchungen zum italienischen "gerundio": Instrumental- und Modalsätze und das Problem der Individuierung von Ereignissen*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Ramat, P. (1996). Review article: M. Haspelmath, E. König (red.). *Converbs in Cross-Linguistic Perspective*. *Linguistics*, 34(4): 841–856. <https://doi.org/10.1515/ling.1996.34.4.841>.
- Ramstedt, G.J. (1902). *Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen*. Helsingfors: Druckerei der finnischen Literaturgesellschaft.
- Tantucci, V. (1990). *Urbis et orbis lingua*. Bologna: Poseidonia.
- Teleman, U., Hellberg, S., Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Tikkanen, B. (2001). Converbs. *Language Typology and Language Universals 2. Teilband*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 1112–1123. <https://doi.org/10.1515/9783110194265-020>.
- Thurén, C. (2008). *The Syntax of the Swedish Present Participle*. Doktoravhandling. Lund: Lunds universitet.
- Togeby, O. (2003). *Fungerer denne sætning?* København: Gads Forlag.
- van der Auwera, J. (1998). Defining converbs. I: L. Kulikov, H. Vater (red.). *Typology of Verbal Categories: Papers Presented to Vladimir Nedjalkov on the Occasion of his 70th Birthday*. (Linguistische Arbeiten, 382). Tübingen: Max Niemeyer Verlag, s. 273–282.
- Western, A. (1921). *Norsk riksmåls-grammatikk for studerende og lærere*. Kristiania: Aschehoug.
- Ylikoski, J. (2003). Defining Non-finites: Action Nominals, Converbs and Infinitives. *SKY Journal of Linguistics* 16: 185–237.
- Åfarli, T.A., Eide, K.M. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus.
- Aasen, D. (1971). Om bøyde og ubøyde former av presens partisipp i klassisk gammelnorsk. I: H. Magerøy, K. Venås (red.). *Mål og namn*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 337–387.